

vaak ontgelden. *In de zekerheid van eigen heerlijkheid* - hoe ironisch kan een titel zijn. Is hier sprake van *jalousie de métier*? Bakent Prick met geurvlaggen van nijd zijn territorium af? Of kan hij het simpelweg niet uitstaan dat andere biografen met meer distantie, en dus ook met een meer uitgesproken visie en met meer kritiek, over Van Deyssel schreven?

Als Van Deyssel lang genoeg geleefd had om de publicatie van Pricks boek mee te maken, was hij ongetwijfeld een tevreden man geweest. 'Je bent, waarde vriend,' schreef hij Prick in 1945, 'een héél fijn jongetje, zóo zeer, dat ik er mij bezorgd over maak, dat, wanneer je eenmaal zal beginnen met publiceeren, een rage of een roes om je indrukken en gedachten over je landgenoten uit te storten, zich van je meester mocht maken, je van geen inhouden zal weten en het gevaar van óverwerken, van óver-spanning zou dreigen.' Prick wíst van geen inhouden, herleefde het leven van een zonderling auteur en schreef er een even zonderling boek over: bijna twee kilo lifflafjes in een ongewone verpakking. *In de zekerheid van eigen heerlijkheid* is, kortom, uniek in zijn soort. En dat moet vooral zo blijven.

Annette Portegies

HARRY G.M. PRICK, *In de zekerheid van eigen heerlijkheid. Het leven van Lodewijk van Deyssel tot 1890*, Atheneum - Polak & Van Gennep, Amsterdam, 1997, 1080 p.

Een boek met twee gezichten

Bavo Claes zit in zijn debuut *Kraai* gevangen tussen verplichtingen, verantwoordelijkheden en gezagssymbolen. Zijn vader ligt in een ziekenhuiskamer te sterven aan kanker. Op de nieuwsredactie - Claes' ik-figuur is zoals hijzelf in werkelijkheid presentator van het televisie-journaal - tikt zijn hoofdredacteur hem op de vingers. Thuis wachten vrouw en kind. Allerlei tekenen waarschuwen hem dat de druk te groot wordt: hij verspreekt zich tijdens de nieuwsuitzendingen, krijgt last van chronische rugpijn en verliest zich in wanhopige fantasieën over een van de verpleegsters in het ziekenhuis. Maar hij is niet zo sterk dat hij ook onder die druk uit kàn.

Kraai is autofictie die beloftevol begint. Als debuut lijkt het vanaf de eerste bladzijden uit het goede hout gesneden, omdat Claes emotioneel en toch beheerst te werk gaat. Situaties als een doodzieke vader zijn voor iedereen herkenbaar -men verwacht dat je de emoties die erbij horen min of meer in de hand houdt. Claes' ik-figuur is

Bavo Claes (°1949) - Foto Frank Toussaint.

opgegroeid met dat besef en heeft bovendien het voordeel dat hij als journalist als geen ander het belang van afstandelijkheid en objectiviteit kent. Dus observeert hij de man in zijn ziekenhuisbed pijnlijk nauwkeurig en noteert hij elke pijnscheut, elke achteruitgang tot in het kleinste detail. Dat is zijn manier om zijn betrokkenheid de baas te blijven.

Het resultaat is, wat het eerste deel van het boek betreft, beklemmend en nooit melodramatisch. Maar zelfs bij modelmensen slaan op een bepaald ogenblik de stoppen door. Bavo Claes legt die cesuur middenin het boek, wanneer zijn vader sterft en de crisis die er dreigde aan te komen, alsnog doorbreekt. Het overlijden van zijn vader raakt hem des te meer, omdat de man na de dood van zijn moeder jaren helemaal alleen voor hem gezorgd heeft. Zoiets legt op een zoon natuurlijk een enorme psychologische schuldenlast. Claes oordeelde dat zich dat mocht uiten in het boek, met als gevolg een onevenwichtig, chaotisch tweede deel. De vraag is evenwel of die structurele keuze verantwoord was.

Claes' vader leidde tijdens zijn leven een kleine drukkerij, waar zijn zoon als auteur een indrukwekkende kast vol herinneringen aan overhoudt. Vanaf het begin van het boek maakt hij gretig gebruik van voor een doorsnee Vlaams gezin typische situaties. Omdat hij die flitsen uit een erg gesloten wereld in een nagenoeg continue bewustzijnsstroom verwerkt, komen ze niet alledaags over. Heden en verleden schieten

over en weer, waardoor het ritueel van het verplichte bezoek onderbroken wordt en de lijdensweg van de stervende op een hallucinerende manier gerekt wordt.

Eigenlijk gaat de hoofdpersoon op de ziekenkamer alleen maar zichzelf kwellen. De afstand tot zijn vader is immers onoverbrugbaar door die niet in te schatten ziekte én de schroom van een jarenlang naast elkaar leven. De familieband is duidelijk iets heel pijnlijks, want ook met zijn zoontje kan hij maar heel beperkt communiceren. Van twee kanten wordt hij bedreigd door het gekmakende idee dat hij alleen staat tussen twee generaties. Er is niemand die hij het probleem van zijn eenzaamheid kan toevertrouwen, niemand die hem kan helpen bij zijn besluiteloosheid.

Alleen de jonge ziekenhuisverpleegster, op wie hij zijn problemen projecteert, geeft hem hoop dat er nog leven is na dit alles. Maar ze is natuurlijk weinig meer dan een schim in zijn gedachten. Claes weet lange tijd het cliché dat deze moeder-hoerfiguur bedreigt te vermijden, maar in het tweede en laatste deel van het boek slaat de vervreemding onherroepelijk toe. Door concentratiestoornissen heeft de ik-figuur de ene aanrijding na de andere; tenslotte wordt hij door de rugpijn gevelde. De angst dat hij op zijn beurt kanker heeft, is een autosuggestieve toegift.

Het treurige aan heel deze persoonlijke crisis is dat *Kraai* er als boek twee gezichten aan overhoudt. Een sterk, strak eerste deel en een steeds onevenwichtiger tweede deel. In deel een hangt Claes zijn verhaal nog heel doeltreffend op aan verschillende elementen als de reeds genoemde flashbacks en aan nieuwsflitsen waar hij als journalist mee te maken krijgt. Die professionele omgeving speelt een belangrijke rol: het Thatcheriaanse kader van de jaren tachtig belichaamt bij uitstek het gezag dat hij verafschuwt. Maar gaandeweg houdt Claes de zaken niet meer in de hand en worden de verwijzingen naar de Falklands-oorlog te nadrukkelijk. De geschiedenis heeft de commentatoren wel gelijk gegeven, maar als afrekening komt het te laat.

Kraai klinkt er op een vreemde manier gedateerd door. De indruk overheerst dat de auteur op het materiaal tien jaar heeft zitten broeden en dat hij er nog altijd niet genoeg afstand van genomen heeft. Alsof hij door het herbeleven van de pijn naar symbolische hoogten te jagen, zijn schuldgevoel kan bezweren. Claes' tweestrijd - op zichzelf best authentiek en eerlijk - klinkt veel te zorgelijk. Het is een crisis zonder gevecht, een bij voorbaat verloren zaak. Alleen in zijn dromen kan hij symbolen als zijn vader en zijn chef de baas. Hij blijft de ietwat kleurloze, overernstige berichtgever die je zo clichématig met nieuwslezers associeert.

Veel humor moet je in dit sombere boek dus niet zoeken. Alleen Claes' vaak te particuliere, te streektaalachtig gekleurde woordkeuze vermag de aandacht af te leiden - en dan vaak nog op een dubieuze manier. Stilistisch heeft hij wel wat te bieden, maar te vaak neemt hij zijn toevlucht tot overdaad, tot de herhalingsmachine. In deel een krijgt het verhaal daar nog iets obsederends door, maar de rest is ploeteren. Kortom, *Kraai* had een stuk korter gekund; het geheel is uiteindelijk lang niet zo substantieel als het zich aankondigde.

Karel Osstyn

BAVO CLAES, *Kraai*, Uitgeverij Atlas, Amsterdam/Antwerpen, 1997, 191 p.